

ВІХЛЯЄВА Я.Є.

*аспірантка, старший викладач кафедри «Соціальна робота»
Національний університет «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

ТАРАН В.О.

*доктор філософських наук, професор,
професор кафедри «Соціальна робота»
Національного університету «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

КЕЙС-МЕТОД ТА РОЛЬОВІ ІГРИ У ПІДГОТОВЦІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників вимагає не лише засвоєння теоретичних знань, а й розвитку практичних умінь, здатності до критичного мислення, прийняття рішень у непередбачуваних ситуаціях, комунікаційної компетентності. Соціальна робота належить до професій «людина – людина», тому особливу роль відіграють інтерактивні методи навчання, які дозволяють студентам моделювати професійні ситуації, наближені до реальних.

Серед таких методів важливе місце посідають кейс-метод та рольові ігри, які визнані ефективними інструментами формування професійних компетентностей. У світовій педагогічній практиці вони активно застосовуються у підготовці фахівців з менеджменту, права, медицини, психології та інших сфер. Для соціальної роботи ці методи є особливо цінними, адже дають можливість відпрацювати навички взаємодії з клієнтами, аналізу складних життєвих ситуацій, пошуку ресурсів та прийняття рішень.

Кейс-метод (case study) – це метод навчання, який передбачає розгляд і аналіз конкретних практичних ситуацій («кейсів»), що містять проблемну ситуацію і потребують прийняття рішення. Основна мета полягає у розвитку вміння застосовувати теоретичні знання на практиці, аналізувати проблеми комплексно та пропонувати обґрунтовані рішення.

У соціальній роботі кейси можуть охоплювати такі теми:

- ситуації насильства у сім'ї;
- супровід сімей у складних життєвих обставинах;
- підтримка дітей з особливими освітніми потребами;
- робота з внутрішньо переміщеними особами;
- профілактика професійного вигорання соціальних працівників.

Кейс може бути представлений у вигляді опису реальної або змодельованої ситуації з достатньою кількістю деталей: інформація про клієнта, умови життя, соціальне оточення, конфлікт чи проблему, а також можливі варіанти дій спеціаліста.

Переваги кейс-методу:

1. Розвиток критичного мислення. Студенти вчать аналізувати інформацію, бачити суперечності, ставити уточнюючі запитання.

2. Формування навичок прийняття рішень. Необхідність обрати оптимальне рішення серед кількох можливих.

3. Розвиток колективної роботи. Обговорення кейсів у групі стимулює навички комунікації, аргументації та командної співпраці.

4. Зв'язок із практикою. Студенти бачать, як теоретичні знання застосовуються в реальних умовах.

Сутність рольових ігор. Рольові ігри – це метод навчання, який передбачає відтворення студентами певних соціальних чи професійних ролей з метою моделювання реальної ситуації. Рольова гра дозволяє учасникам зануритися у контекст, відчутти позицію іншої людини, тренувати професійну поведінку.

У соціальній роботі рольові ігри можуть включати:

- інтерв'ю з клієнтом;
- зустріч сім'ї з соціальним працівником;
- переговори між представниками різних служб;
- медіацію у конфліктних ситуаціях;
- групову психоедукацію.

Переваги рольових ігор:

1. Емпатія та розуміння клієнта. Студенти, граючи ролі клієнтів, краще розуміють їхні переживання та потреби.

2. Відпрацювання комунікативних навичок. Можливість практикувати активне слухання, підтримувальні висловлювання, невербальну комунікацію.

3. Безпечне середовище для помилок. Студенти можуть експериментувати з різними стратегіями поведінки без ризику нашкодити реальним людям.

4. Формування впевненості. Повторення типових сценаріїв допомагає почуватися більш підготовленими у реальній роботі.

Особливо ефективним є інтегрований підхід, коли аналіз кейсу поєднується з рольовою грою. Наприклад, студенти спочатку аналізують опис ситуації сім'ї, що перебуває у кризі, визначають проблеми та ресурси, а потім відтворюють зустріч соціального працівника з клієнтом. Така

комбінація дозволяє не лише зрозуміти теоретичні аспекти, а й практично відпрацювати навички комунікації, оцінки та планування допомоги.

Методичні аспекти використання:

1. Підготовка кейсу. Викладач має обрати актуальну тему, яка відповідає навчальній програмі, та створити опис ситуації з реалістичними деталями.

2. Формулювання завдань. До кейсу додаються питання: визначити проблему, окреслити можливі стратегії дій, оцінити ризики, скласти план допомоги.

3. Організація рольової гри. Студенти отримують ролі (соціальний працівник, клієнт, член родини, представник служби) та короткі інструкції.

4. Обговорення. Після виконання вправи важливим є рефлексивний етап: що вдалося, які труднощі виникли, які навички потребують розвитку.

5. Зворотний зв'язок. Викладач надає коментарі, акцентує на сильних сторонах і зонах росту студентів.

Виклики та обмеження. Хоча кейс-метод і рольові ігри мають багато переваг, існують і певні труднощі:

- потреба у значній підготовці викладача;
- необхідність часу на опрацювання кейсу й обговорення;
- ризик формального виконання ролей без глибокого занурення;
- потреба у створенні безпечної та довірливої атмосфери в групі.

Подолання цих труднощів можливе за умови системного використання інтерактивних методів, підтримки викладачем творчої атмосфери та залучення студентів до розробки кейсів.

У майбутньому застосування кейсів та рольових ігор у підготовці соціальних працівників може розвиватися у кількох напрямках:

1. Використання цифрових технологій. Створення електронних кейсів, симуляцій та віртуальних рольових ігор.

2. Міжнародний обмін досвідом. Використання кейсів з практики соціальної роботи інших країн.

3. Співпраця з практичними установами. Створення кейсів на основі реальних ситуацій у соціальних службах.

4. Розширення супервізійних практик. Використання рольових ігор для підготовки до професійної супервізії.

Кейс-метод та рольові ігри є потужними інструментами підготовки соціальних працівників. Вони дозволяють студентам не лише здобути знання, але й розвинути практичні компетентності, які є основою ефективної професійної діяльності.

Поєднання аналізу ситуацій і моделювання реальної взаємодії з клієнтами створює навчальне середовище, максимально наближене до

умов майбутньої роботи. Це сприяє розвитку емпатії, комунікаційних навичок, критичного мислення та професійної рефлексії.

У сучасних умовах, коли соціальні працівники мають справу з багатьма викликами – війною, міграцією, бідністю, насильством – якісна підготовка спеціалістів стає запорукою ефективної соціальної підтримки. Саме тому кейс-метод і рольові ігри повинні займати провідне місце в освітньому процесі підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери.

Список використаних джерел

1. Мачинська Н. Case метод – один із інтерактивних методів професійної підготовки майбутніх фахівців. *Соціальна робота : становлення, перспективи, розвиток. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, 5-6 червня 2020 р.*; [за заг. ред.: Нагірняка М.Я.]. Львів : ЛДУ БЖД, 2020. 285 с.
2. Каро Г. Формування професійних компетентностей майбутніх соціальних працівників в процесі професійно-орієнтованої практики. *Соціальна робота: становлення, перспективи, розвиток. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, 5-6 червня 2020 р.*; [за заг. ред.: Нагірняка М.Я.]. Львів : ЛДУ БЖД, 2020. 285 с.
3. Євдокимова І. А., Бутиліна О. В. Соціальна робота в Україні : спроба прогнозування. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки : реалії та перспективи.* 2021. Вип. 81. С. 82-87.